

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN xxx-xxxx, Artikelnummer xxxxxxxx

Utgivare: Chefsjurist Pär Ödman, Socialstyrelsen

Föreskrifter om ändring i Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd (FoHMFS 2015:1) om kontrollköp av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare;

**HSLF-FS
2023:xx**

Utkom från trycket
den xx juli 20xx
Omtryck

beslutade den DDMMÅÅ.

Folkhälsomyndigheten föreskriver med stöd av 4 § första stycket 7 alkoholförordningen (2010:1636), 8 kap. 15 § förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter samt 4 § första stycket 8 förordningen (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter i fråga om myndighetens föreskrifter och allmänna råd (FoHMFS 2015:1) om kontrollköp av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare¹

dels att rubriken till myndighetens föreskrifter och allmänna råd ska ha följande lydelse,

dels att 1, 2, och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 2 och 5 §§ ska ha följande lydelse.

Folkhälsomyndigheten beslutar även om följande allmänna råd.

Författningen kommer därför att ha följande lydelse från och med den dag då denna författning träder i kraft.

¹ Senaste lydelse av författningens rubrik HSLF-FS 2020:49.

**Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om
kontrollköp av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och
påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter**

Tillämpningsområde

1 § Denna författning innehåller bestämmelser om hur kommuner ska genomföra tillsynsmetoden kontrollköp av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter. De allmänna råden är rekommendationer för tillämpningen av 9 kap. 15 a § alkohollagen (2010:1622), 7 kap. 22 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och 37 § lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter samt för 4 § i dessa föreskrifter. (HSLF-FS 2023:xx).

Ord och uttryck

2 § Kontrollköpare betyder i denna författning och allmänna råd en person som på en kommuns uppdrag köper folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter, för att kommunen ska kunna tillämpa kontrollköp som tillsynsmetod. (HSLF-FS 2023:xx).

Avtal mellan kommunen och kontrollköparen

3 § Kommunen ska upprätta ett avtal med kontrollköparen. Avtalet ska innehålla uppdraget och ansvarsförhållandet mellan kommunen och kontrollköparen. Kommunen ska inte ge kontrollköparen i uppdrag att själv underrätta näringsidkaren om genomfört kontrollköp. (HSLF-FS 2020:49).

Information och instruktion om kontrollköp

4 § Kommunen ska informera kontrollköparen om tillsynsmetoden. Kommunen ska, som ett stöd till kontrollköparen, ge instruktioner om hur kontrollköpet ska utföras. (HSLF-FS 2020:49).

Allmänna råd

Instruktionens innehåll

Instruktionen för kontrollköp bör innehålla följande:

- hur kontrollköparen ska agera vid kontrollköpet,
- vilka varor som kontrollköparen ska försöka köpa, vad avser folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter,

- vad kontrollköparen behöver uppmärksamma och därefter dokumentera i samband med kontrollköpet,
- hur kontrollköparen ska överlämna inköpta varor och rapportera till kommunen, och
- hur kontrollköparen kan hantera eventuella konfliktsituationer. (HSLF-FS 2023:xx).

Genomförande av kontrollköp

5 § Kontrollköparen ska genomföra kontrollköpet utan att lämna felaktiga eller vilseledande uppgifter eller utöva andra påtryckningar för att få köpa folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter. (HSLF-FS 2023:xx).

Allmänna råd till alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter och lagen om tobaksfria nikotinprodukter

Ungdomligt utseende

Kontrollköp är en metod som är till för att förbättra rutinerna för ålderskontroll. För att metoden ska vara ändamålsenlig bör kommunen anlita personer med ungdomligt utseende som ska utföra kontrollköp. (FoHMFS 2015:1).

Kontrollköparen bör inte visa legitimation

Vid kontrollköp testar kommunen om det går att köpa folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter utan att visa legitimation. Kommunen kontrollerar att den som lämnar ut varan förvissas sig om att kunden har fyllt 18 år genom att begära legitimation. Vid kontrollköpet bör kontrollköparen inte visa legitimation. Genom kontrollköpet testar kommunen om säljaren nekar försäljning av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter om kontrollköparen inte kan visa legitimation. (HSLF-FS 2023:xx).

Dokumentation av kontrollköpet

Dokumentationen av kontrollköp bör innehålla följande uppgifter:

- datum och tidpunkt för kontrollköpet,
- försäljningsställe,
- i vilken kassa kontrollköpet ägde rum,
- kön och ungefärlig ålder på personen i kassan, samt namn om det gått att utläsa exempelvis av en namnbricka,
- vilka varor som kontrollköpet avsåg,

- om kontrollköparen blev tillfrågad om sin ålder,
- om kontrollköparen blev ombedd att visa legitimation,
- om kontrollköparen fick eller inte fick köpa folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter,
- en notering om att kommunen har underrättat näringsidkaren om kontrollköpet, och
- en notering om innehållet i dialogen mellan kommunen och näringsidkaren. (HSLF-FS 2023:xx).

Underrättelse om genomfört kontrollköp

Enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter ska kommunen snarast efter ett genomfört kontrollköp underrätta näringsidkaren om kontrollköpet. Det minskar det dolda inslaget i metoden. Underrättelsen bör innehålla följande information:

- var och när kontrollköpet ägde rum,
- i vilken kassa kontrollköpet ägde rum,
- resultatet av kontrollköpet, och
- kontaktuppgifter till ansvarig på kommunen. (HSLF-FS 2023:xx).

Innehållet i dialogen mellan kommunen, den som lämnar ut varan och näringsidkaren

Syftet med kontrollköp är att ge underlag för en dialog mellan kommunen och den som lämnar ut folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter om skyldigheten att förvisa sig om att kunden har fyllt 18 år.

Om den som lämnar ut varan är någon annan än näringsidkaren bör kommunen inkludera näringsidkaren i dialogen.

Kommunen bör i dialogen ta upp följande:

- resultatet av kontrollköpet,
- varför det finns en åldersgräns för köp av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter,
- svårigheter med att bedöma om en kund har fyllt 18 år,
- försäljningsställets rutiner för ålderskontroll,
- personligt straffansvar för den som lämnar ut varan till en person som inte fyllt 18 år, och
- att näringsidkaren har ansvar för att informera personalen om försäljningsbestämmelserna om folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter.

Näringsidkaren bör få möjlighet att ta upp eventuella problem med att förvissa sig om att kunden har fyllt 18 år. Näringsidkaren bör även få möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter på området.

**HSLF-FS
2023:xx**

Kommunen bör i dialogen med näringsidkaren beröra försäljningsställets egenkontrollprogram och särskilt delen om ålderskontroll. (HSLF-FS 2023:xx)

Hantering av inköpt folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter

Kommunen bör fastställa rutiner för hantering av inköpt folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter.

Av rutinen bör det framgå hur kontrollköparen ska överlämna inköpta varor till kommunen. Det bör även framgå hur kommunen ska ta hand om varorna, till exempel genom att förstöra dem. (HSLF-FS 2023:xx).

Denna författning² träder i kraft den 1 november 2023.

KARIN TEGMARK WISELL

Bitte Bråstad

² HSLF-FS 2023:xx